

УДК 78.03

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-11>**Оксана ГИСА,***orcid.org/0000-0003-2236-7498*

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *oksana.hysa@gmail.com*

МИСТЕЦЬКІ ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ ЯГЕЛЛОНСТВА У ТВОРЧОСТІ ОТТО КІНКЕЛЬДЕЯ

Мета роботи – проаналізувати діяльність Отто Кінкельдея стосовно втілення ягеллонських засад у будові музикологічного відділення у Вроцлавському університеті від часу його заснування аж до сьогодні. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні методу біографістики – для окреслення постатей діяльність Отто Кінкельдея та його послідовників. Музикознавчо-аналітичного методу – для вивчення окремої стилістичної типології та історіографічних надбань. **Наукова новизна** роботи полягає у висвітленні діяльності Вроцлавського університету, як осередку слов'янського образу мислення в науковій і мистецькій роботі.

Висновки. У статті розглянуто історію виникнення семінаріуму музикології Вроцлавському університету та його подальшу наукову діяльність. Охарактеризовано наукову діяльність відомого музиколога – професора Отто Кінкельдея. Розкрито внесок вроцлавських музикологів які й сьогодні активно розбудовують музикознавчий дискурс О. Кінкельдея, розвиваючи його в нових умовах та активно розбудовуючи музикознавчі надбання, які активно розвинуті його наступниками-львів'янами – вихованцями А. Хибінського, насамперед Г. Файхтом. Останній, як і А. Хибінський та О. Кінкельдей, був ентузіастом сучасної музики і шанувальником уродженого та сформованого як особистість в Україні польського композитора К. Шимановського. Висвітлена, специфіка музикологічної підготовки у вказаному університеті – в особі О. Кінкельдея, вихованці яких заклали основи консерваторської музикології у музичних вищих навчальних закладах Вроцлава, як осередків слов'янського образу мислення в науковій і мистецькій роботі. З'ясовано, що постійна спрямованість польських дослідників музики на поєднання науково-теоретичної і творчо-практичної мистецької діяльності, активна взаємодія із сучасними українськими музикологами сприяє розвитку та піднесенню музичної культури України та Польщі.

Ключові слова: Отто Кінкельдей, студент, викладач, ягеллонська ідея, музикологічна освіта.

Oksana HYSA,*orcid.org/0000-0003-2236-7498*

Candidate of Arts,

Associate Professor at the Department of Musicology and Methodology of Musical Art

Ternopil National Pedagogical Volodymyr Hnatyuk University

(Ternopil, Ukraine) *oksana.hysa@gmail.com*

ARTISTIC IMPLEMENTATION OF THE IDEAS OF JAGELLONIA IN THE WORK OF OTTO KINKELDEY

The purpose of the work is to analyze the activities of Otto Kinkeldei regarding the implementation of Jagiellonian principles in the construction of the musicology department at the University of Wrocław from the time of its foundation until the present day. **The research methodology** consists in the application of the biographical method – to outline the activities of Otto Kinkeldei and his followers. Musicological-analytical method – for the study of a separate stylistic typology and historiographical assets. **The scientific novelty** of the work lies in highlighting the activities of the University of Wrocław, as a center of the Slavic way of thinking in scientific and artistic work.

Conclusions. The article examines the history of the Wrocław University musicology seminary and its subsequent scientific activity. The scientific activity of the famous musicologist Professor Otto Kinkeldei is characterized. The contribution of Wrocław musicologists who are still actively developing the musicological discourse of O. Kinkeldei today, developing it in new conditions and actively developing the musicological assets, which were actively developed by his successors from Lviv – students of A. Khybinskyi, first of all, H. Faicht, is revealed. The latter, like A. Khybinskyi and O. Kinkeldei, was an enthusiast of modern music and an admirer of the Polish composer K. Szymanowski, who was born and formed as a personality in Ukraine. The specificity of musicological training at the specified university is highlighted, in the person of O. Kinkeldei, whose students laid the foundations of conservatory musicology in musical higher education institutions in Wrocław, as centers of Slavic thinking in scientific and artistic work. It was found that the constant focus of Polish music researchers on the combination of scientific-theoretical and creative-practical artistic

activities, active interaction with modern Ukrainian musicologists contributes to the development and elevation of the musical culture of Ukraine and Poland.

Key words: *Otto Kinkelday, student, teacher, Jagiellonian idea, musicological education.*

Постановка проблеми. Упродовж 1910 рр. у Вроцлавському університеті був створений музикологічний заклад, який згодом переріс в потужну музикологічну школу, що, спираючись на національні традиції і європейські здобутки, готували фахівців у цій галузі знань. Результатом плідної діяльності вказаного наукового центру стало виховання плеяди музикологів європейського рівня.

Музикологічні студії у Вроцлавському університеті започатковані в 1910 р., коли в ньому було відкрито семінар музикології під керівництвом Отто Кінкельдея. Сьогодні, коли організація навчального процесу все більше орієнтується на поєднання європейських здобутків з національним спадком, виникає потреба врахування досвіду діяльності кафедр музикології Вроцлавського університету довоєнного періоду як одного з джерел сучасної музикологічної освіти в Польщі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історією становлення та розвитку кафедри музикології Вроцлавського університету займалися А. Дрожджевська (Drozdżewska, 2012: 12), М. Патер (Pater, 1997: 185), А. Угревич (Ugrewicz, 2005: 17), Г. Йенш (Jensch, 1875: 3), А. Шерінг (Schering, 1911: 250) та ін. Аналіз наукової діяльності Отто Кінкельдея подано у працях Г. С. Діксона (Dickinson, 1938: 412), С. Дж. Гроунта (Grount, 2014: 68), С. С. Сміта (Smith, 1948: 27), П. Епштейна (Epstein, 1926: 85) й інших дослідників.

Зазначена наукова проблема явно недостатньо досліджена в українському та зарубіжному музикознавстві, тому існує потреба глибшого і системного її вивчення.

Дослідження витоків і функціонування Вроцлавської школи музикології в першій половині ХХ ст. є актуальним, оскільки спеціальній літературі вказаний загальний показник генези й результатів розвитку відповідних ланок навчальних закладів аж до нашого часу недостатньо висвітлений у наукових працях українських та зарубіжних музикознавців.

Мета роботи – проаналізувати діяльність Отто Кінкельдея стосовно втілення ягеллонських засад у вибудові музикологічного відділення у Вроцлавському університеті від часу його заснування аж до сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Ще у 1505 р. король Владислав II Ягеллончик планував заснувати у Бреслау (нині Вроцлав) університет, проте

через протест Краківського університету цю ідею не підтримав папа Юлій II. Заклад засновано лише у 1702 р. згідно з указом австрійського імператора Леопольда I як єзуїтську академію.

Нездійснений проєкт відкриття Вроцлавського університету в XVI ст. відобразив непросту ситуацію національно-державного буття тодішньої Польщі, яка відстоювала свою державну самозначущість в оточенні наростаючої напруги міжконфесійних відносин у християнстві і національних пересічень у воєнно-політичних акціях. Кількавікове існування міста в складі Австрійської імперії (XV–XVII ст.), а згодом Пруссії (XVII–XIX ст.) – німецького державного утворення, що сформувалося на землях винищених у XV ст. балтських слов'ян і пруссів, етнічно найближчих до литовців, наклало яскраво виражений регіональний характер на культурні установами Сілезії. З XV ст. місто називалося Бреслау, більшість його населення стало німецьким. Відродження міста як Vratislavia (Вроцлава), що заснований був князем Вратіславом, який у битві на «Собачому полі» в 1109 р. дав відсіч германській воєнній експансії, відбулося після 1945 р. Однак до того часу польська присутність проявлялася в додержуванні католицизму у віросповідних настановах населення міста, хоча німецька присутність реалізовувалася в суттєвості тут протестантської конфесії.

Ця установка на підтримання польської національної вкладеності у культурне буття міста проявилася в динаміці дат і організаційних зрушень при відкритті Бреславського університету у XIX ст. З серпня 1811 р., в результаті проведення реформи в галузі освіти в Пруссії та об'єднання університетів в Бреслау і Франкфурті-на-Одері, місцевий університет отримує нову назву – Сілезький університет Фрідріха-Вільгельма (Drozdżewska, 2012: 86). У ньому студенти мали змогу навчатися на п'яти факультетах: католицької теології, протестантської теології, правничому, філософському, медичному. Таким чином, в Сілезькому університеті Фрідріха-Вільгельма одночасно діяли два різні теологічні факультети (Grount, 2014: 68). Можемо зробити висновок, що освітньою спрямованістю університету було звернення до ягеллонських традицій, єдності представників різних конфесій в одному соціумі.

Після приєднання у травні 1945 р. Бреслау до Польщі і перейменування його у Вроцлав німецька професура практично повністю полишила універ-

ситет. Згідно з рішенням держав Антифашистської коаліції виселені з Бреслау німецькі фахівці були замінені польськими переселенцями із Західної України, переважно зі Львова, а також з Тернополя і Станіслава (нині Івано-Франківськ). Так, у Вроцлав переїхали зі Львова сотні колишніх співробітників бібліотеки Університету Яна Казимира й Інституту Оссолінських (Оссолінеуму). Прибулі до міста викладачі та науковці взяли під опіку будівлі і майно університету, які були дуже понижені в результаті воєнних дій. У середині 1948 р. понад 60 % викладачів університету і політехніки Вроцлава були із колишніх так званих «східних кресів» (Pater, 1997: 185).

Так історично відбулося внесення ягеллонських засад Львівського, а через нього і Краківського університетського статусу у бувший Бреславський вищий навчальний заклад. Й стали підкріплені таким чином заходи з розвитку музикологічних класів, закладені у період буття університету під егідою Пруссії.

Історія музикологічних студій у Вроцлавському (до 1945 р. – Бреславському) університеті розпочалася в 1910 р., коли в ньому було відкрито семінар музикології під керівництвом О. Кінкельдея. Це стало практичним результатом реакції на рішення тодішнього австрійського міністерства віросповідань та освіти, зважаючи на потребу наукових студій з музикології в університетському середовищі, відкрити музикологічні заклади (кафедри, інститути) в провідних університетах. Вивчення історії та теорії музики в Бреслау запроваджено після присвоєння наукового ступеня доктора філософії О. Кінкельдею за захищену в Берліні у 1909 р. музикознавчу працю «Орган та клавір у музиці XVI століття».

Пріоритетним напрямом наукової роботи кафедри була історія музики Сілезького (Шльонського) регіону (симпозіум культур німецької, польської та чесько-моравської) і методологія університетської освіти. Цей напрям склався не випадково, адже він був головним у дослідженнях керівника кафедри О. Кінкельдея. Останній займався видавничою діяльністю, належав до німецького Бахівського товариства. Він був ініціатором створення жіночого хору при університеті, а також отримав дозвіл на проведення приватних занять з музикології для жінок (Drożdżewska, 2012: 139).

23 вересня 1910 р. О. Кінкельдею було присвоєно вчене звання професора і він розпочав вести регулярні лекції з історії музики. Музикознавець відомий як засновник традицій сілезького музикознавчого дослідження, прикладом чого

є його праця «Музика в Сілезії» (“Die Musik in Schlesien”), що вийшла у Лейпцигу в 1913 р.

У 1915 р. О. Кінкельдей повернувся до США. Він став «батьком американського музикознавства», оскільки в 1930 р. заснував першу в цій країні кафедру музикознавства в Корнелльському університеті в Ітаці (штат Нью-Йорк). Варто пам’ятати, що цей американсько-німецький вчений також «розповідає про вроцлавське музикознавство» (Drożdżewska, 2012: 164).

У 1915 р. надзвичайним професором музикологічного закладу в Бреславському університеті став Макс Шнайдер (1875–1967). Темою його досліджень була музика XVII ст. Він викладав в університеті історію музики та історію церковної музики, керував Бахівським товариством у місті, займався історією музики Сілезії (опублікував у співавторстві з Теодором Зібсом працю “Volkslieder mit Bildern und Weisen”, а в 1924 р. – збірник польських пісень цього регіону).

Ще одна визначна постать бреславського (вроцлавського) музикознавства – Франц Арнольд Шмітц (1893–1980). Він керував з 1929 р. Інститутом церковної музики, до якого за його ініціативою приєднався відділ шкільної музики, з 1931 р. проводив відкриті лекції на запрошення Бахівського товариства. Видатний фахівець з історії музики (насамперед бетховенолог), гуманіст, один із творців концепції дослідження історії музики як історії рецепції, він не цурався музичних питань сілезіанства.

На початку своєї педагогічної діяльності Ф. А. Шмітц читав лекції, проводив практичні заняття і семінари для всіх бажаючих філософського факультету університету: «В перші чотири семестри заняття відбувалися для всіх студентів філософського факультету. Після кількох років вчений відмовився від цієї практики» [2, с. 182]. У 1930–1939 рр. заняття проводилися з таких тем: «Історія симфонії» (I семестр 1930 р.), «Історія музичного виховання» (I семестр 1930 р.), «Середньовічна багатоголоса музика» (1930–1931 рр.), «Історія музики 16 століття» (1931–1932 рр.), «Бах і Гендель» (1931–1932 рр.; I семестр 1935 р.; I семестр 1938 р.), «Історія музики від Генделя до Моцарта» (1938–1939 рр.) (Drożdżewska, 2012: 183). У 1946 р. Ф. А. Шмітц переїхав у Німеччину, де присвятив себе організації Інституту музикознавства при нещодавно відновленому Університеті Майнца імені Йоганна Гутенберга.

З кінця 20-х років XX ст. було збільшено кількість співробітників. Викладацький колектив поповнили доцент Петер Епстейн (1927) і доцент Вальтер Веттер (1928). Останній з 1941 р. очолю-

вав кафедру музикології університету, досліджував музику костелу та органну музику.

Висновки. Отже, можемо стверджувати, що до 1945 р. в Бреславському університеті діяв один з найкращих музикознавчих закладів Німеччини. Його керівниками були професори О. Кінкельдей, М. Шнайдер, Ф. А. Шмітц. Серед інших відомих музикознавців, які працювали у Бреслау, варто згадати П. Епштейна, Е. Кірша, Ф. Фельдмана.

Після Другої світової війни діячами вроцлавського музикознавства були Збігнєв Лібхарт (1905–1976) і Геронім Файхт (1894–1967). Останній, як відомо, навчався у Львові в А. Хибінського [10, с. 23].

2 липня 1946 р. в Познанському університеті Г. Файхт захистив габілітаційну працю на тему «“Рондо” Фридерика Шопена». У 1946–1947 рр. він часто виступав на місцевому радіо, вів музичні програми. 1 січня 1949 р. очолив новостворену Вищу музичну школу у Вроцлаві і займав цю посаду до 31 серпня 1952 р. Під час перебування у місті був членом ради місцевого університету і членом комітету захисників миру. На цій посаді він виступив з низкою промов і дав серію інтерв'ю в пресі та на радіо. З 1947 р. розгорнув широку музичну діяльність у середніх, професійних школах (майже 80 концертів провів особисто і підготував серію лекцій для інших викладачів). У серпні 1952 р. Г. Файхт покинув Вроцлав і переїхав у Варшаву (Drożdżewska, 2012: 52).

Пріоритетним напрямом наукової роботи Г. Файхта на кафедрі музикології у Вроцлавському університеті була історія музики в Сілезії. Музиколог видав кілька праць, присвячених музичному фольклору краю: «Мелодії колядок в сілезькій народній пісні» (Вроцлав, 1947), «Музика на Шльонську» (Вроцлав, 1947), «Нижня Сілезія в піснях шльонського народу» (Вроцлав, 1948), «Музика на Шльонську» (Вроцлав, 1952) (Ugriewicz, 2005: 30).

Головним напрямом досліджень представників сучасної Вроцлавської музикологічної школи є передусім історія шльонської (сілезької) музичної

традиції і проблеми сучасної аудіосфери. Музикологічну зацікавленість вроцлавських науковців можна поділити на чотири групи.

Першу групу становлять музикологи, які вивчають історію стародавньої музики, зокрема історію шльонської музичної культури (А. Дрожжевська, В. Одой, Р. Пошпех). Представниками другої групи є вчені, які займаються дослідженням історії музики XIX–XXI ст. (С. Вечорек, М. Голуб, М. Кула, Й. Міклашевська, З. Є. Пшерембський, Б. Раба). Представниками третьої групи є музикологи, які досліджують проблематику музичної антропології (Б. Мушкальська, В. Мурас, Р. Лосяк, Я. Копанецький). Репрезентантами четвертої групи є музикологи, котрі вивчають проблеми інтерпретології та інструментального виконавства (З. Є. Пшерембський, Г. Йоахімяк).

Це переконливо засвідчує, що вроцлавські музикологи й до сьогодні активно розбудовують музикознавчий дискурс О. Кінкельдея, розвиваючи його в нових умовах та активно розбудовуючи музикознавчі надбання, які активно розвинуті його наступниками-львів'янами – вихованцями А. Хибінського, насамперед Г. Файхтом. Останній, як і А. Хибінський та О. Кінкельдей, був ентузіастом сучасної музики і шанувальником уродженого та сформованого як особистість в Україні польського композитора К. Шимановського.

Персоніфікація музикологічної специфіки підготовки у Вроцлавському університеті – в особі О. Кінкельдея, вихованці якого заклали основи консерваторської музикології у музичних вищих навчальних закладах Польщі, їхні словацькі випускники реалізували своїм буттям культурні гени Вроцлавського університетів, як осередку слов'янського образу мислення в науковій і мистецькій роботі.

Постійна спрямованість польських дослідників музики на поєднання науково-теоретичної і творчо-практичної мистецької діяльності, активна взаємодія із сучасними українськими музикологами сприяє розвитку та піднесенню музичної культури України та Польщі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adler G. Handbuch der Musikgeschichte. Frankfurt a. M. : Verlag-Anstalt, 1924. 53 s.
2. Adler G. Methode der musikgeschichte. Leipzig : Breitkopf & Hartel, 1919. 222 s.
3. Bessler H. Spielfiguren in der Instrumentalmusik. Jahrbuch. Leipzig, 1956. S. 13–58.
4. Dickinson G. S. Otto Kinkeldey. *The Musical Quarterly*. 1938. T. 24. № 4. P. 412–418.
5. Drożdżewska A. Życie muzyczne na Uniwersytecie Wrocławskim w XIX i I połowie XX wieku. Edukacja muzyczna – działalność naukowa – ruch koncertowy. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012. 604 s.
6. Epstein P. Max Schneider zum Abschied. *Schlesische Monatshefte*. 1926. T. 6: № 3. 174 s.
7. Grout S. J. Otto Kinkeldey. *N. Grovez*. T. 13. S. 611–612.
8. Grout S. J. Otto Kinkeldey. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Oxford, 2014. S. 68.
9. Jensch G. Musikgeschichte Der Start Breslau (z materiałami do pracy) w zbiorach BUW GZM, RM, 1875.

10. Pater M. Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918. Wrocław, 1997. S. 185–188.
11. Riemann H. Kleines Handbuch der Musikgeschichte mit der Periodisierung nach Stilprinzipien und Formen. Siebende Auflage. Leipzig : Verlag von Breitkopf & Härtel.
12. Schering A. Das VI. Deutsche Bachfest in Breslau, ZIMG 13, 1911/1912. Z. 9. 368 s.
13. Smith C. S. Otto Kinkeldey. *Notes: Second Series* 6. 1948. T. 1. S. 27–28.
14. Ugrewicz A. Hieronim Feicht i działalność Zakładu Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1962. Muzykologia we Wrocławiu. Wrocław, 2005. 73 s.

REFERENCES

1. Adler, G. (1924). Handbuch der Musikgeschichte. [Handbook of Music History] Frankfurt a. M. : Verlag-Anstalt.-Frankfurt a. M. : publishing house. 53. [in German].
2. Adler, G. (1919). Methode der musikgeschichte [Method of music history] Leipzig: Breitkopf & Hartel. Leipzig: Breitkopf & Hartel. 222. [in German].
3. Besseler, H. (1956). Spielfiguren in der Instrumentalmusik. Jahrbuch. Leipzig. S. 13–58 [in German].
4. Dickinson, G. S. (1938). Otto Kinkeldey. *The Musical Quarterly*. T. 24. № 4. P. 412–418
5. Drożdżewska, A. (2012). Życie muzyczne na Uniwersytecie Wrocławskim w XIX i I połowie XX wieku. Edukacja muzyczna – działalność naukowa – ruch koncertowy [Musical life at the University of Wrocław in the 19th and first half of the 20th century. Music education – scientific activity – concert movement]. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.- Wrocław: Publishing House of the University of Wrocław. 604 s. [in Polish].
6. Epstein, P. (1926). Max Schneider zum Abschied [Max Schneider farewell]. *Schlesische Monatshefte*. T. 6: № 3. Silesian monthly magazines. T. 6: № 3. 174 s. [in German].
7. Grount, S. J. (1980). Otto Kinkeldey. *N. Grovez*. T. 13. S. 611–612.
8. Grount, S. J. (2014). Otto Kinkeldey. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Oxford, S. 68. [in English].
9. Jensch, G. (1875). Musikgeschichte Der Start Breslau (z materiałami do pracy) [Music history Der Start Breslau (z materiałami do pracy)] w zbiorach BUW GZM, RM.- in the collection of BUW GZM, RM. [in Polish].
10. Pater, M. (1997). Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918 [History of the University of Wrocław until 1918]. Wrocław, S. 185–188. Wrocław, pp. 185–188 [in Polish].
11. Riemann, H. Kleines. Handbuch der Musikgeschichte mit der Periodisierung nach Stilprinzipien und Formen. Siebende Auflage [Handbuch der Musikgeschichte mit der Periodisierung nach Stilprinzipien und Formen. Siebende Auflage]. Leipzig : Verlag von Breitkopf & Härtel. Leipzig: publisher of Breitkopf & Haertel [in German].
12. Schering, A. (1911). Das VI. Deutsche Bachfest in Breslau [The VI German Bach Festival in Wrocław]. ZIMG 13, Z. 9. 368 s. – ZIMG 13, line 9. 368 s. [in German].
13. Smith, C. S. (1948). Otto Kinkeldey. *Notes: Second Series* 6. T. 1. S. 27–28.
14. Ugrewicz, A. (2005). Hieronim Feicht i działalność Zakładu Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1962. Muzykologia we Wrocławiu. Wrocław. 73 s.